

Gerard Kruisman (Gerard Cruys ps.)

Dankwoord bij de aanvaarding van de Aleida Schot-prijs 1981

Gerard Kruisman (1944) studeerde Slavische Talen en literatuurwetenschap en vertaalde meer dan zeventig titels uit het Deens, Russisch, Noors en Nederlands. Sinds de jaren zeventig woont en werkt hij in Denemarken. Al vroeg in zijn vertaalcarrière koos hij voor een pseudoniem. Hij werd op het kleinseminarie Hageveld altijd al 'Kruis' genoemd en vond de levensloop van de zeevaarder Cornelis Cruys (1655-1727) passend door de link met het Russisch, het Scandinavisch en het Nederlands – Cornelis Cruys was van Noorse en Nederlandse komaf en in dienst van de Russische marine onder tsaar Peter de Grote. Kruisman vertaalde ook 'de andere kant op', bijvoorbeeld – samen met Grete Bentsen – Multatuli en Arion in het Deens. Voor zijn literaire vertalingen uit het Deens ontving hij in 1995 de Elfeltprijs (Elfeltlegatet) en voor zijn hele vertaaloeuvre Deens-Nederlands kreeg hij in 2005 Den danske Oversætterpris. In 2014 was zijn vertaling van Sjisjkins Onvoltooide liefdesbrieven genomineerd voor de Europese Literatuurprijs. In 2015 stond ook diens Venushaar op de longlist van de Europese Literatuurprijs en werd in datzelfde jaar genomineerd voor de Filter Vertaalprijs.

Dankwoord bij de aanvaarding van de Aleida Schot-prijs 1981

Het is voor mij een buitengewoon grote eer als eerste de Aleida Schot-prijs te mogen ontvangen. Ik moet u bekennen dat ik er nog steeds wat beduusd van ben, want het enige waarop ik mij kan laten voorstaan is dat ik gewoon mijn werk heb gedaan. Zo eenvoudig is dat. Voor mij staat het ambachtelijke element van het vertalersberoep voorop. Ik zie in wezen geen verschil tussen een goede vertaler en, laten we zeggen, een goede timmerman of meubelmaker. Ze hebben beiden liefde voor het vak en maken iets waarmee ze andere mensen plezier doen. Ze zijn beiden achtergrondfiguren, want waar het om gaat is het resultaat: een stoel waar je met genoegen naar kunt kijken en prettig in kunt zitten, of een boek dat zich met plezier (of met andere vormen van emotie) laat lezen. En beiden kennen waarschijnlijk die wonderlijke ervaring, dat je al doende resultaten kunt boeken waarvan je zelf versteld staat. Die ervaring had ik persoonlijk heel sterk tijdens het vertalen van Sokolovs *School voor gekken*. Dat gevoel van: heb ik dat gemaakt? Toen ik Sokolov voor het eerst in het origineel gelezen had, zei mijn verstand mij dat dit onbegonnen werk was, maar tegelijkertijd begonnen mijn vingers al te jeuken. En dan is het verder alleen nog maar een kwestie van aan de slag gaan en op je stoel blijven zitten. Vindt u dat ik de zaak wat al te simpel voorstel? De verklaring is – wat mij betreft – evident: ik sta midden in een traditie. Een traditie die zo grandioos is ingeluid door Aleida Schot en voortgezet door meesters als Timmer en Fondse. Zij hebben het pionierswerk verricht en proefondervindelijk bewezen dat het kan, dat het te doen is. Het probleem van de onvertaalbaarheid van literaire kunstwerken is daarmee een schijnprobleem geworden. Het bewijs? Poesjkin, Gogol, Tsjechov, Babel, Majakovski en vele anderen zijn geaccepteerde grootheden in de Nederlandse literatuur geworden. Zij zijn in onze taal volledig in hun element. En dat is de reden waarom het zo betrekkelijk eenvoudig is om ook Sokolov en Wojnowitsj in een Nederlandse versie uit te brengen. ‘Betrekkelijk’ eenvoudig, zeg ik. Want er kan natuurlijk altijd iets misgaan. Het is altijd mogelijk – en wat Wojnowitsj aangaat heb ik dat in Denemarken zien gebeuren – om een schrijver van kant te maken. Daarom is de verantwoordelijkheid van de vertaler zo groot: hij kan een schrijver maken of breken.

Toen ik dit dankwoord begon te schrijven, heb ik mij enige tijd het hoofd gebroken over de vraag of ik me bij het vertalen door bepaalde principes laat leiden. U moet namelijk weten dat ik mij een aantal jaren met vertaalwetenschap heb beziggehouden, zodat men zou mogen veronderstellen dat mijn belangstelling voor de theorie van het vertalen mijn vertaalpraktijk beïnvloed heeft. Welnu, voor zover ik kan nagaan, is dat niet – althans niet expliciet – het geval. Wat ik er wel van geleerd heb, is dit: net zo goed als er meer of minder plausibele theorieën bestaan, bestaan er ook meer of minder plausibele vertalingen. Een alleenzaligmakende vertaling bestaat niet, naar mijn overtuiging. Er zijn wel verschillende pogingen gedaan om tot ‘objectieve’ vertalingen te komen, dat wil zeggen tot vertalingen die de tand des tijds

moeten kunnen doorstaan. Ik persoonlijk geloof niet zo erg in die mogelijkheid, ik vrees dat objectief gelijkstaat met kleurloos. Natuurlijk: de vertaler moet een grondige kennis bezitten van de brontaal en de broncultuur, maar vooral moet hij dienstbaar zijn aan de doeltaal hier en nu (met vermijding van 'eendagsvliegen': al te tijd- of plaatsgebonden taalgebruik). Daartoe is een persoonlijke stellingname tegenover het boek dat hij wil vertalen een eis. Zo ben ik het aan de auteur, de Nederlandse lezer en mezelf verplicht een product te 'baren' dat springlevend is. Ik heb weinig vertrouwen in de levenskansen van een borelingske dat in ingevroren toestand ter wereld komt.

Wat valt er meer te zeggen? Mij rest niets anders dan uiting geven aan mijn dankbaarheid jegens het bestuur van de Aleida Schot Stichting, jegens de jury, die mij in zulke complimenteuze bewoordingen heeft voorgedragen voor deze prijs en jegens u allen die door uw aanwezigheid heeft blijkgegeven van uw belangstelling. Dank u wel!